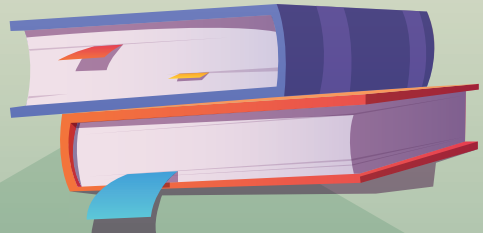
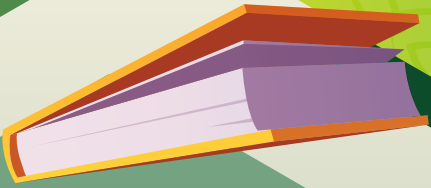

DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

10.
SINIF

FIKİH
ETKİNLİK
KİTABI

**DİN ÖĞRETİMİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ**

10. SINIF

FIKİH

**ETKİNLİK
KİTABI**

YAZARLAR

Dr. Fatma BALCI ARVAS

Dr. Numan KONAKLI

Ayşe SAĞLAM

Hüseyin ÇINAR

Süleyman EMİROĞLU

Editör

Süleyman EMİROĞLU

Dil Uzmanı

Mehmet Emin SARIKAYA

Program Geliştirme Uzmanı

Talip AYDEMİR

Ölçme ve Değerlendirme Uzmanı

Hülya ERDUL

**Rehberlik ve Psikolojik Danışma
Uzmanı**

Kenan PINARBAŞI

Mevlüt SELVİ

Grafik Tasarım Uzmanı

Hakan AVLUKARI

Meryem ÜNSEL

Yahya ÖZTÜRK

İÇİNDEKİLER

2. Ünite

Fıkıh İlminin Doğuşu, Gelişmesi ve İctihat

1. KAZANIM: Başlangıç dönemi fıkhi faaliyetleri açıklar.

1. ETKİNLİK: BOŞLUK DOLDURMA	6
2. ETKİNLİK: BOŞLUK DOLDURMA	9

2. KAZANIM: İctihad kavramını naslarla temellendirir.

3. ETKİNLİK: OKU-YORUM	12
4. ETKİNLİK: BOŞLUK DOLDURMA	15

3. KAZANIM: İctihadın şartlarını ve gerekliliğini açıklar.

5. ETKİNLİK: KAVRAM HARİTASI	18
6. ETKİNLİK: BAŞLIK BULMA	21

4. KAZANIM: Sosyal değişim ile ictihadın gerekliliği arasında ilişki kurar.

7. ETKİNLİK: OKU-YORUM	23
8. ETKİNLİK: LİSTELEYELİM	25

5. KAZANIM: Fıkhi mezheplerin oluşumunu hazırlayan sebepleri değerlendirir.

9. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	27
10. ETKİNLİK: BAŞLIK BULMA	30

4. KAZANIM: Fıkhi mezheplerin belirgin özelliklerini sıralar.

11. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	32
12. ETKİNLİK: DOĞRU-YANLIŞ	35

7. KAZANIM: Müctehidlerin fıkhi sorunlara çözüm üretme yöntemlerini örneklerle açıklar.

13. ETKİNLİK: OKU-YORUM	38
14. ETKİNLİK: OKU-YORUM	41

8. KAZANIM: Fıkhi mezheplerin İslam'ı yaşamada gerekliliğini fark eder.

15. ETKİNLİK: OKU-YORUM	44
16. ETKİNLİK: OKU-YORUM	47

9. KAZANIM: Fıkıh tarihinde kanunlaştırma çalışmalarını açıklar.

17. ETKİNLİK: GRAFİK-YORUM	50
18. ETKİNLİK: EŞLEŞTİRME	53

5. KAZANIM: Fıkıh ilmindeki yeni gelişmelerin farkında olur.

19. ETKİNLİK: BULALIM	56
20. ETKİNLİK: HABER-YORUM	59

11. KAZANIM: Fıkhi mirasımızdaki ilkelerle güncel meselelerin çözülebileceğini kavrar.

21. ETKİNLİK: ROPÖRTAJ-YORUM	62
22. ETKİNLİK: OKU-YORUM	65

KİTABIMIZI TANIYALIM

Ders adı

Sınıf

Kazanım

Etkinlik sıra numarası

Etkinlik süresi

Ünite adı

Etkinlik süreci
açıklaması

Değerlendirme
yöntemi

Etkinlik adı

Etkinlik yönergesi

Etkinlik alanı

Cevap
anahtarı

ETKİNLİK 4 10 DAKİKA 10 dk

Kazanım: İhtilat kavramını nasirlerde temsil eder.

Süreç:

1. Öğrencilere ihtilat kavramıyla ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinliğin nasıl bir süreçte ilerleyeceğini istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'de verilen metni okumaları ve boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurmaları istenir.
5. Etkinlik öğrenciler tarafından bireysel olarak tamamlanır.
6. Belirlenen süre bitiminde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşıyla etkinliğini değiştirmesi sağlanır.
7. Öğretmenin soruları cevaplarını söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme: Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

BOŞLUK DOLDURMA **ETKİNLİK 4** 10 DAKİKA 10 dk

Ek-1

Aşağıdaki hadislerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

... Resulullah, Muaz'ı Yemen'e gönderirken ona: "Neyle hükmedeceksin?" dedi.

Muaz: göre hükmedeceğim, dedi.

1. Allah Resulü: "Adabın kitabında bulunmayan neyle hükmedeceksin?" dedi.

Muaz: göre hükmederim, dedi.

2. Resulullah: Resulünün sünetinde yoksa ne yapacağını? dedi.

Muaz: "İhtilat ederim, dedi.

3. Allah Resulü bu sözlerden sonra şöyle dedi: "Resulullah'ın elçisi muvaffak kılan Allah'a hamd olsun. (Ebu Davud, Aidiye, 11; Tirmid, Ahkâm, 3.)

Resulullah (s.a.v.) bir hadisi-i şerifinde şöyle buyurmuştur: "İslâm (mücadele) ihtilâla hüküm verer ve istat ederse kendisine hata ederse vardır." (Buhârî, İhsan, 13, 21; Müslim, Aidiye, 15.)

BOŞLUK DOLDURMA **ETKİNLİK 4** 10 DAKİKA 10 dk

Ek-2

CEVAP ANAHTARI

... Resulullah, Muaz'ı Yemen'e gönderirken ona: "Neyle hükmedeceksin?" dedi.

Muaz: göre hükmedeceğim, dedi.

1. Allah Resulü: "Adabın kitabında bulunmayan neyle hükmedeceksin?" dedi.

Muaz: göre hükmederim, dedi.

2. Resulullah: Resulünün sünetinde yoksa ne yapacağını? dedi.

Muaz: "İhtilat ederim, dedi.

3. Allah Resulü bu sözlerden sonra şöyle dedi: "Resulullah'ın elçisi muvaffak kılan Allah'a hamd olsun. (Ebu Davud, Aidiye, 11; Tirmid, Ahkâm, 3.)

Resulullah (s.a.v.) bir hadisi-i şerifinde şöyle buyurmuştur: "İslâm (mücadele) ihtilâla hüküm verer ve istat ederse kendisine hata ederse vardır." (Buhârî, İhsan, 13, 21; Müslim, Aidiye, 15.)

**ÜNİTE
2**

**FIKİH İLMİNİN
DOĞUŞU,
GELİŞMESİ VE
İÇTİHAT**

10

FIKİH

ETKİNLİK

1

2. Ünite: Fıkıh İlminin Doğuşu,
Gelişmesi ve İctihat

15 dk.

Kazanım: Başlangıç dönemi fıkhi faaliyetleri açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere fıkıhın başlangıç dönemi ile ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'de açıklaması verilen fıkıhın başlangıç döneminin öne çıkan özelliklerini ilgili boşluklara doldurmaları istenir.
5. Etkinlik öğrenciler tarafından bireysel olarak tamamlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirmesi sağlanır.
7. Öğretmenin doğru cevapları söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metni okuduktan sonra açıklamasına yer verilen başlangıç döneminin öne çıkan özelliklerini ilgili yerlere yazınız.

Fıkıhın doğuşundan günümüze kadar geçirdiği değişme ve gelişmelerde bazen kişiler ve nesiller bazen de siyasi, sosyal ve kültürel şartlar belirleyici rol oynamıştır. Bu dönemlerden kuşkusuz en önemli olanı Hz. Peygamber Dönemi'dir. Çünkü vahye dayanan veya vahyin denetimi altında gerçekleşen yasama ve uygulama bu dönem içinde tamamlanmış, dolayısıyla bu devir daha sonraki dönemlere de kaynak ve örnek olmuştur.

Bu devrin hicretten önce Mekk'e'de geçen kısmında sosyal ilişkilerin düzenlenmesinden çok inanç, ibadet ve ahlak konuları üzerin de durulmuş, bir anlamda fıkıh için altyapı oluşturulmuştur. Hz. Muhammed'in (s.a.v.) toplum lideri olarak benimsenip davet edildiği Medine'de ise İslam Allah-fert ilişkileri yanında sosyal hayatı da düzenlemeye yönelmiş; bir taraftan ibadetler, cihad, aile ve mirasla; diğer taraftan anayasa, ceza, muhakeme usulü, muamelat, devletler arası münasebetlerle ilgili birtakım hüküm ve kaideler konulmuştur.

Fıkıh ilminin bu döneminde ön plana çıkan temel özellikler şunlardır:

1

Hüküm koyma kaynağı Allah (c.c.) ve Resulü'dür (s.a.v.). Allah Tealâ'nın Kur'an'ı Kerim'de hüküm bildirmediği konularda, Peygamberimiz (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) emriyle hükümler koymuştur.

2

İslam dininde kolaylık esastır ve insanın gücünü aşan bir şey emredilmemiştir. İslam, insanı sorumlu tuttuğu emirlerin yerine getirilmesinde birçok kolaylaştırıcı hüküm koymuştur. Peygamberimiz de (s.a.v.) her şeyin en hayırlısının orta yol ve denge hâli olduğunu bizlere bildirmiş ve aşırılıklardan kaçınmamızı öğütlemiştir.

3

Son hükme varmak için aşama aşama, ara hükümler koyarak sonunda esas hükmü ortaya koymaya denir.

4

Daha önce konmuş bir hükmün yeni bir hükümle yürürlükten kaldırılmasıdır.

Fıkıh ilminin bu döneminde ön plana çıkan temel özellikler şunlardır:

1

Teşri

Hüküm koyma kaynağı Allah (c.c.) ve Resulüdür (s.a.v.). Allah Tealâ'nın Kur'an'ı Kerim'de hüküm bildirmediği konularda, Peygamberimiz (s.a.v.) Allah'ın (c.c.) emriyle hükümler koymuştur.

2

Kolaylık

İslam dininde kolaylık esastır ve insanın gücünü aşan bir şey emredilmemiştir. İslam, insanı sorumlu tuttuğu emirlerin yerine getirilmesinde birçok kolaylaştırıcı hüküm koymuştur. Peygamberimiz de (s.a.v.) her şeyin en hayırlısının orta yol ve denge hâli olduğunu bizlere bildirmiş ve aşırılıklardan kaçınmamızı öğütlemiştir.

3

Tedric

Son hükme varmak için aşama aşama, ara hükümler koyarak sonunda esas hükmü ortaya koymaya denir.

4

Nesih

Daha önce konmuş bir hükmün yeni bir hükümle yürürlükten kaldırılmasıdır.

Kazanım: Başlangıç dönemi fıkhi faaliyetleri açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere fıkıhın başlangıç dönemi ile ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1’de açıklaması verilen fıkıhın başlangıç döneminin öne çıkan özelliklerini ilgili boşluklara doldurmaları istenir.
5. Etkinlik öğrenciler tarafından bireysel olarak tamamlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirilmesi sağlanır.
7. Öğretmenin doğru eşleştirmeleri söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metni okuduktan sonra açıklamasına yer verilen başlangıç döneminin öne çıkan özelliklerini ilgili yerlere yazınız.

Fıkıh ilminin başlangıç dönemini Hz. Peygamber, Sahabe ve Tâbiîn dönemleri olmak üzere üç ana başlık altında incelemek mümkündür. Bu dönemin öne çıkan özellikleri ise şu şekildedir:

1

Hız. Peygamber Dönemi

Bu dönemde vahiy gelmekte ve hükümler yeni ortaya konmaktadır. Kur'an-ı Kerim ve onun açıklayıcısı olarak Resulullah (s.a.v.) peyderpey hükümleri beyan etmiştir. Önceki şeriatlerde var olan kimi hükümleri aynen, kimi hükümleri de uyarlama ile geçerli kılmış ve yeni hükümler ortaya koymuştur. Hz. Peygamber Dönemi'ndeki fıkıh; _____, _____, _____ ve _____ ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir.

2

Sahabe Dönemi

Sahabe Dönemi, Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra dört halife ve Emeviler dönemlerinin ilk zamanlarını kapsar. Bu dönemde sahabenin fakihleri, ortaya çıkan yeni meseleleri ele almıştır. Sahabe arasında kendi rey ile içtihat yapanlar olmuştur. Sahabe hata yapma endişesinden dolayı kendi reyleri ile içtihat yapmak yerine çoğunlukla şûra yoluyla icthat yapmayı tercih etmişlerdir. Böylece sahabe _____ ortaya çıkmıştır

3

Tâbiîn Dönemi

Emeviler Devri'nin sonlarını teşkil eden dönemdir. Bu dönemde Medine, Mekke, Basra, Kufe, Şam ve Mısır'da sahabenin öğrencileri olan tabiîn fakihleri, dinî hayata yön vermişlerdir. Fıkıhın alanı genişlemiş, büyük şehirlerde fıkıh meclisleri oluşmaya başlamıştır. Hoca ve bölge farklılığından dolayı ekoller/mezhepler ortaya çıkmıştır. Tabiîn Dönemi'nde iki fıkıh merkezi ön plana çıkmıştır: _____ ve _____. Tabiîn Dönemi'nde yetişen Medineli yedi meşhur İslam hukukçusu vardır. Bu fakihlere _____ adı verilir. Bu âlimler, fıkıhla birlikte hadis ve tefsir alanında da şöhret kazanmıştır.

CEVAP ANAHTARI

Fıkıh ilminin başlangıç dönemini Hz. Peygamber, Sahabe ve Tâbiîn dönemleri olmak üzere üç ana başlık altında incelemek mümkündür. Bu dönemin öne çıkan özellikleri ise şu şekildedir:

1

Hız. Peygamber Dönemi

Bu dönemde vahiy gelmekte ve hükümler yeni ortaya konmaktadır. Kur'an-ı Kerim ve onun açıklayıcısı olarak Resulullah (s.a.v.) peyderpey hükümleri beyan etmiştir. Önceki şeriatlerde var olan kimi hükümleri aynen, kimi hükümleri de uyarlama ile geçerli kılmış ve yeni hükümler ortaya koymuştur. Hz. Peygamber Dönemi'ndeki fıkıh; **teşri**, **kolaylık**, **tedric** ve **nesih** ilkeleri çerçevesinde şekillenmiştir.

2

Sahabe Dönemi

Sahabe Dönemi, Peygamberimizin (s.a.v.) vefatından sonra dört halife ve Emeviler dönemlerinin ilk zamanlarını kapsar. Bu dönemde sahabenin fakihleri, ortaya çıkan yeni meseleleri ele almıştır. Sahabe arasında kendi rey ile içtihat yapanlar olmuştur. Sahabe hata yapma endişesinden dolayı kendi reyleri ile içtihat yapmak yerine çoğunlukla şûra yoluyla içtihat yapmayı tercih etmişlerdir. Böylece sahabe **icması** ortaya çıkmıştır

3

Tâbiîn Dönemi

Emeviler Devri'nin sonlarını teşkil eden dönemdir. Bu dönemde Medine, Mekke, Basra, Kufe, Şam ve Mısır'da sahabenin öğrencileri olan tabiîn fakihleri, dinî hayata yön vermişlerdir. Fıkıhın alanı genişlemiş, büyük şehirlerde fıkıh meclisleri oluşmaya başlamıştır. Hoca ve bölge farklılığından dolayı ekoller/mezhepler ortaya çıkmıştır. Tabiîn Dönemi'nde iki fıkıh merkezi ön plana çıkmıştır: **Hicaz (Medine)** ve **Irak (Kufe)**. Tabiîn Dönemi'nde yetişen Medineli yedi meşhur İslam hukukçusu vardır. Bu fakihlere **fukaha-i seb'a** adı verilir. Bu âlimler, fıkıhla birlikte hadis ve tefsir alanında da şöhret kazanmıştır.

Kazanım: İctihat kavramını naslarla temellendirir.

Süreç

1. Öğrencilere icthat kavramıyla ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1’de verilen metni okumaları istenir. Metinde verilen bilgilerden hareketle sorulara cevap vermesi istenir.
5. Etkinlik öğrenciler tarafından bireysel olarak tamamlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirilmesi sağlanır.
7. Öğretmenin soruların cevaplarını söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki soruları metinden hareketle cevaplayınız.

İslâm'da Kur'an ve Hz. Peygamber'in sünneti dinî hükümlerin asli kaynağı ve belirleyicisi olarak kabul edilir. Bu iki kaynağın kabulü, anlaşılması ve yorumlanması akılla mümkündür. Bu sebeple nakil ve akıl birbirini dengeleyen bir işlev ve öneme sahip olmuş, içtihat da nakil karşısında aklın bu işlevini temsil eden kavramlar arasında merkezi bir yer işgal etmiştir.

Bütün şeri hükümler içtihadı konu olamaz. İchtihat, sadece hakkında kesin hüküm bulunmayan bazı meselelerde söz konusu olur. Manaya ve hükme delaleti kesin olan, kendisiyle şeri bir hükmün açıkça anlaşıldığı ve başka türlü anlaşılmasına imkân olmayan delillere, sübutu ve delaleti kati deliller adı verilir. Sübutu ve delaleti kat'i olan nasların belirlediği hükümlerde içtihat yapılamaz.

Dolaylı şekilde hüküm bildiren, yorum ve izaha muhtaç olan ayet ve mütevatir hadisler ise sübut bakımından kat'i, delalet bakımından ise zannî delillerdir. Bu tür naslar, içtihadı açıktır. Farklı ihtimaller sebebiyle değişik görüşler ortaya çıkabilmektedir. Tek kişiden rivayet edilen ahad haberler ve meşhur hadisler sübut bakımından zannî delillerdir. Bu türden rivayetler, sübut bakımından kesin değildir.

1. Aşağıdakilerden hangisi hakkında içtihat yapılabilecek hükümlerden biridir?

- A) Usulüne uygun kesilmemiş murdar hayvanın etinin yenmesi
- B) Kurban Bayramı'nda kurban kesmek
- C) Ramazan ayında oruç tutmak
- D) Miras hükümleri
- E) Had cezaları

2. İchtihadı açık naslardan birine örnek veriniz.

.....

.....

.....

.....

3. İchtihat kavramını temellendiren naslardan birine örnek veriniz.

.....

.....

.....

.....

CEVAP ANAHTARI

1. B

2. Kurban Bayramı'nda, kurban kesme hükmü örnek olarak verilebilir. Kurban ibadeti ile ilgili ayetlerin delaletinin zan ifade etmesi nedeniyle kurban kesmek, Hanefi mezhebine göre vacip, diğer mezheplere göre ise sünnet sayılmıştır.

3. Sübutu ve delaleti kat'i olan nasların belirlediği hükümlerde içtihat yapılamaz. Örneğin, Bakara suresinin 163. ayetinde Yüce Allah şöyle buyurmuştur: "Ey iman edenler oruç size farz kılındı..." Bu ayet, manaya delaletinin açık olması ve Kur'an-ı Kerim ayeti olması nedeniyle sübutu ve delaleti kati bir delildir. Çünkü Kur'an'ı Kerim, bütün ayetleriyle Allah'tan (c.c.) geldiği şekliyle korunmuş sabit bir kitaptır. Yani sübutu katidir. Ayet, kendisinden başka bir anlam çıkarılamayacak açıklıkta ve kesinlikte Ramazan orucunun farz kılındığını ifade etmektedir. Dolayısıyla bu konu içtihadı kapalıdır.

Kazanım: İctihat kavramını naslarla temellendirir.

Süreç

1. Öğrencilere icthah kavramıyla ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1’de verilen metni okumaları ve boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurmaları istenir.
5. Etkinlik öğrenciler tarafından bireysel olarak tamamlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirmesi sağlanır.
7. Öğretmenin soruların cevaplarını söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki hadislerde boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle tamamlayınız.

... Resulullah, Muaz'ı Yemen'e gönderirken ona:

- Neyle hükmedeceksin? dedi.

Muaz:

1 - göre hükmedeceğim, dedi.

Allah Resulü:

- Allah'ın kitabında bulamazsan neyle hükmedeceksin? dedi.

Muaz:

2 - göre hükmederim, dedi.

Resulullah: Resulünün sünnetinde yoksa ne yapacaksın? dedi.

Muaz:

3 - içtihat ederim, dedi.

Allah Resulü bu sözlerden sonra şöyle dedi:

- Resulullah'ın elçisini muvaffak kılan Allah'a hamdolsun.

(Ebû Dâvûd, Akdiye, 11; Tirmizî, Ahkâm, 3.)

Resulullah (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur:

"Hâkim (müçtehit) içtihadıyla hüküm verir ve isabet ederse kendisine , hata ederse vardır." 5

(Buhârî, İ'tisâm, 13, 21; Müslim, Akdiye, 15.)

4

CEVAP ANAHTARI

... Resulullah, Muaz'ı Yemen'e gönderirken ona:

- Neyle hükmedeceksin? dedi.

Muaz:

1 - Allah'ın kitabına göre hükmedeceğim, dedi.

Allah Resulü:

- Allah'ın kitabında bulamazsan neyle hükmedeceksin? dedi.

Muaz:

2 - Resulünün sünnetine göre hükmederim, dedi.

Resulullah: Resulünün sünnetinde yoksa ne yapacaksın? dedi.

3 Muaz:

- Kendi reyimle içtihat ederim, dedi.

Allah Resulü bu sözlerden sonra şöyle dedi:

- Resulullah'ın elçisini muvaffak kılan Allah'a hamdolsun.

(Ebû Dâvûd, Akdiye, 11; Tirmizî, Ahkâm, 3.)

Resulullah (s.a.v.) bir hadis-i şerifinde şöyle buyurmuştur:
"Hâkim (müçtehit) içtihadıyla hüküm verir ve isabet ederse
kendisine iki ecir hata ederse bir ecir vardır."

5 (Buhârî, İ'tisâm, 13, 21; Müslim, Akdiye, 15.)

4

10

FIKİH

ETKİNLİK

5

2. Ünite: Fıkıh İlminin Doğuşu,
Gelişmesi ve İctihat

10 dk.

Kazanım: İctihadın şartlarını ve gerekliliğini açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere ictihat kavramıyla ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1’de verilen kavram haritasında boş bırakılan yerleri uygun ifadelerle doldurmaları istenir.
5. Etkinlik öğrenciler tarafından bireysel olarak tamamlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde kavram haritası tahtaya çizilerek her öğrencinin etkinliğinin kontrol edilmesi sağlanır.

Değerlendirme

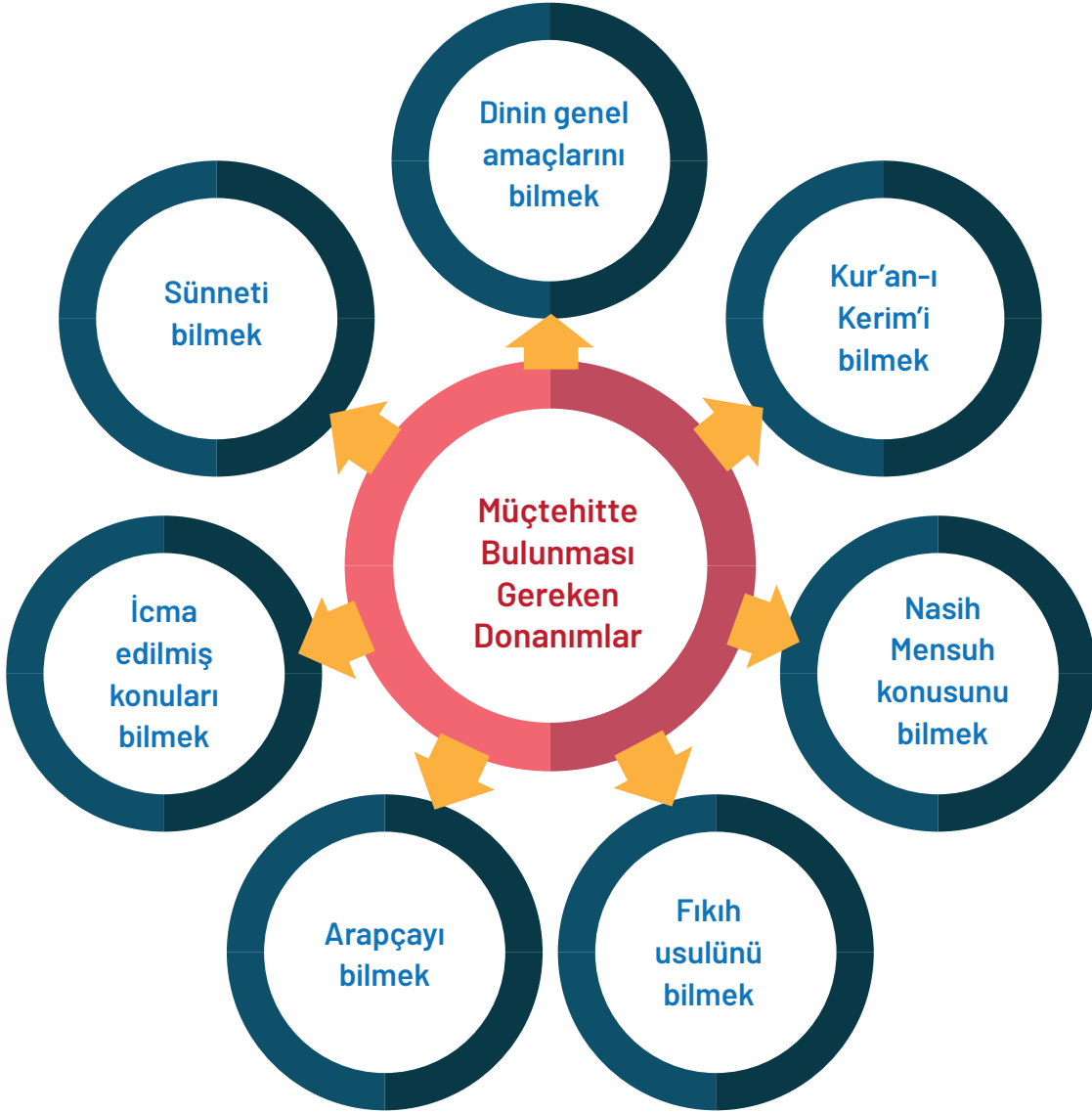
Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

İçtihat, uzmanlık derecesinde ilmî bir faaliyettir. Dolayısıyla içtihat yapmak için yeterli donanıma sahip olmak gerekir.

Buna göre aşağıdaki kavram haritasında boş bırakılan yerleri bir içtihat yapabilmek için gerekli olan yeterlilik şartları ile tamamlayınız.

CEVAP ANAHTARI

Kazanım: İctihadın şartlarını ve gerekliliğini açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere ictihat kavramıyla ilgili bir etkinlik yapacakları bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'de verilen ictihadın gerekliliği ile ilgili metni okuması istenir. Ek-1'deki yönerge doğrultusunda öğrencilerin buldukları başlıklar tahtaya yazılarak sıralanır. Bu başlıklar öğrenciler tarafından puanlanarak en yüksek puanlı başlık belirlenir.
5. Başlık belirlendikten sonra metne eklenir ve İctihatla ilgili metin sınıf panosuna asılır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki parçayı okuyarak metnin başına gelebilecek başlığı boş bırakılan yere yazınız.

.....

XIX. yüzyılda bazı isimler, İslam'ın öz itibarıyla modern dünyanın ihtiyaçlarına cevap verebilecek kapasite ve potansiyele sahip olduğunu, İslam dünyasının içinde bulunduğu geri kalmışlığın sebeplerinin başında içtihat kapısının kapatılması ve taklidin yaygınlaşması olduğunu ileri sürerek yeniden içtihat çağrısı yapmışlardır. Bu yeniden içtihat ve ıslah projesinin temelini, mevcut olumsuz durumun baş sorumlusu görülen geleneksel anlayışların terkedilip Kur'an ve sünnet naslarında mündemiç bulunan ilkelerden hareketle çağın ihtiyaçlarına cevap verme ve İslam'ın yeterliliğini gösterme düşüncesi oluşturmaktaydı. Bu çağrı İslam dünyasının birçok bölgesinde yankı buldu. Bu söylemi sahiplenen aydınlar müstakil içtihadın sadece önceki nesillerin hakkı olmadığını, dinle hayat arası uyumu sağlayabilmek için bunun bir hak olmaktan öte üzerlerine düşen dinî bir yükümlülük olduğunu dile getiriyorlardı. Ancak o dönemdeki bu içtihat çağrısının içeriğinin herkes tarafından farklı şekilde doldurulduğunu, kiminin bununla fikhî içtihadı, kiminin de bunu aşan bir anlamı kastettiğini belirtmek gerekir. Aynı çizgide ve felsefî derinliği ağır basan bir içtihat çağrısı yapan Muhammed İkbal de mutlak anlamıyla içtihadı İslam düşüncesinde hareket ve tecdidin mihveri olarak görür. Ona göre fakihler içtihadın bu türüne öyle kayıtlar getirmişlerdir ki bunların bir şahısta gerçekleşmesi mümkün değildir. Bağdat'ın Moğollar tarafından tahrip edilmesi, sûfililiğin yayılması gibi birçok sebebe bağlanabilecek olan düşünme tembelliğine rağmen İslam düşüncesi İkbal'e göre güçlü tecdid potansiyelini bir takım alimlerin şahsında göstermiştir. Yeni nesil Müslüman alimlerin fikhî esasları kendi özel tecrübeleri ve değişen hayat şartları doğrultusunda tekrar yorumlamaları meşru olduğu kadar gereklidir de.

(Yunus Apaydın, "İctihad", DİA, C 21, s. 444.)

Kazanım: Sosyal değişim ile içtihadın gerekliliği arasında ilişki kurar.

Süreç

1. Öğrencilere içtihat kavramıyla ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'de verilen içtihadın gerekliliği ile ilgili metni okuması istenir. Metinden hareketle öğrencilerin sosyal değişimle içtihat kavramı arasında ilişki kurması beklenir.
5. Etkinlikten sonra öğrencilerin konuyla ilgili düşüncelerini arkadaşlarına ifade etmeleri sağlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Verilen metinden hareketle aşağıdaki soruları cevaplayınız.

İslam'ın insana, tarihe ve tabiata bakışını yansıtan İslam düşüncesinin pratik hayat ile iç içe olan yönünü ifade eden İslam hukuku, içerdiği dinî ve ahlâki hükümlerle hayatı anlamlı kılmak noktasında düşünsel bir arka plan sunar. Bu sayede değişimle birlikte gelen olayları anlamayı ve yorumlamayı mümkün kılacak kavramsal bir çerçeve oluşturur. Değişim olgusunun etkisi altındaki toplum yaşamını bir ilkeye göre yorumlama ve yönlendirme imkânı verir. Böylece insanları, toplumun sahip olduğu normlar ve manevi değerler çizgisi üstünde tutar, onların toplumsal düzen içerisinde kalmasını temin eder.

İslam hukuku söz konusu gayeleri gerçekleştirirken ilahî/değişmeyen hükümleri ve içtihadî/değişebilen ilke ve hükümleri birlikte dikkate alır. Bu yönüyle de Müslüman birey ve topluma değişim ve istikrar bilincini kazandırır. Nitekim İslam Hukukunda, değişebilen hükümler toplumsal değişimi, değişmeyen küllî kaideler de toplum istikrarını sağlar.

(Şirin Gül, "Toplumsal Değişim ve İslam Hukuku", Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, C 5, S 1, s. 19-52.)

1. Sosyal değişim ve içtihat arasında nasıl bir ilişki vardır? Yorumlayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Sosyal hayatın değişken yapısı nedeniyle içtihatlar mekân, zaman ve şartlara göre farklılık gösterebilir mi? Düşüncelerinizi yazınız.

.....

.....

.....

.....

Kazanım: Sosyal değişim ile içtihadın gerekliliği arasında ilişki kurar.

Süreç

1. Öğrencilere içtihat kavramıyla ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1’de verilen içtihat faaliyeti yürütülürken dikkat edilmesi gereken hususlarla ilgili metni okunması istenir. Metinden hareketle öğrencilerin günümüzde içtihadı ihtiyaç duyulan konuları listelemesi beklenir.
5. Etkinlikten sonra öğrencilerden yaptığı listeyi okumaları istenir. Hakkında nas bulunmayan konular tahtaya sıralanır.
6. Hakkında nas bulunan konular silinir.
7. Öğrencilere, hakkında içtihat yapılan konularla ilgili hükümlere ulaşabilecekleri kaynaklar hakkında bilgilendirmelerde bulunulur (Örneğin Diyanet İşleri Başkanlığının “Fetvalar” kitabı).

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metni okuyunuz.

İçtihat, her zaman ve her yerde dinin hayat ile bağlantısını kuran, dinin pratiğe yansımaları sağlayan faaliyettir. Günümüzde birçok yeni meselenin çözümünde içtihadı ihtiyaç vardır. Ancak içtihatlar kitap ve sünnetin açık hükümlerine aykırı olamayacağı gibi nas varken içtihadı da lüzum olmaz. Bununla birlikte sosyal hayatın değişken yapısı nedeniyle içtihatlar mekân, zaman ve şartlara göre farklılık arz edebilir. Örneğin Peygamberimizin (s.a.v.) döneminde olmayıp günümüzde yetiştirilen/üretilen gıdaları tüketmenin hükmünü veya bankacılık, bireysel emeklilik, sigorta gibi tartışma konularını örnek olarak zikredilebiliriz.

Buna göre günümüzde içtihadı ihtiyaç duyulduğunu düşündüğünüz konuları listeleyiniz.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.

Kazanım: Fikhi mezheplerin oluşumunu hazırlayan sebepleri değerlendirir.

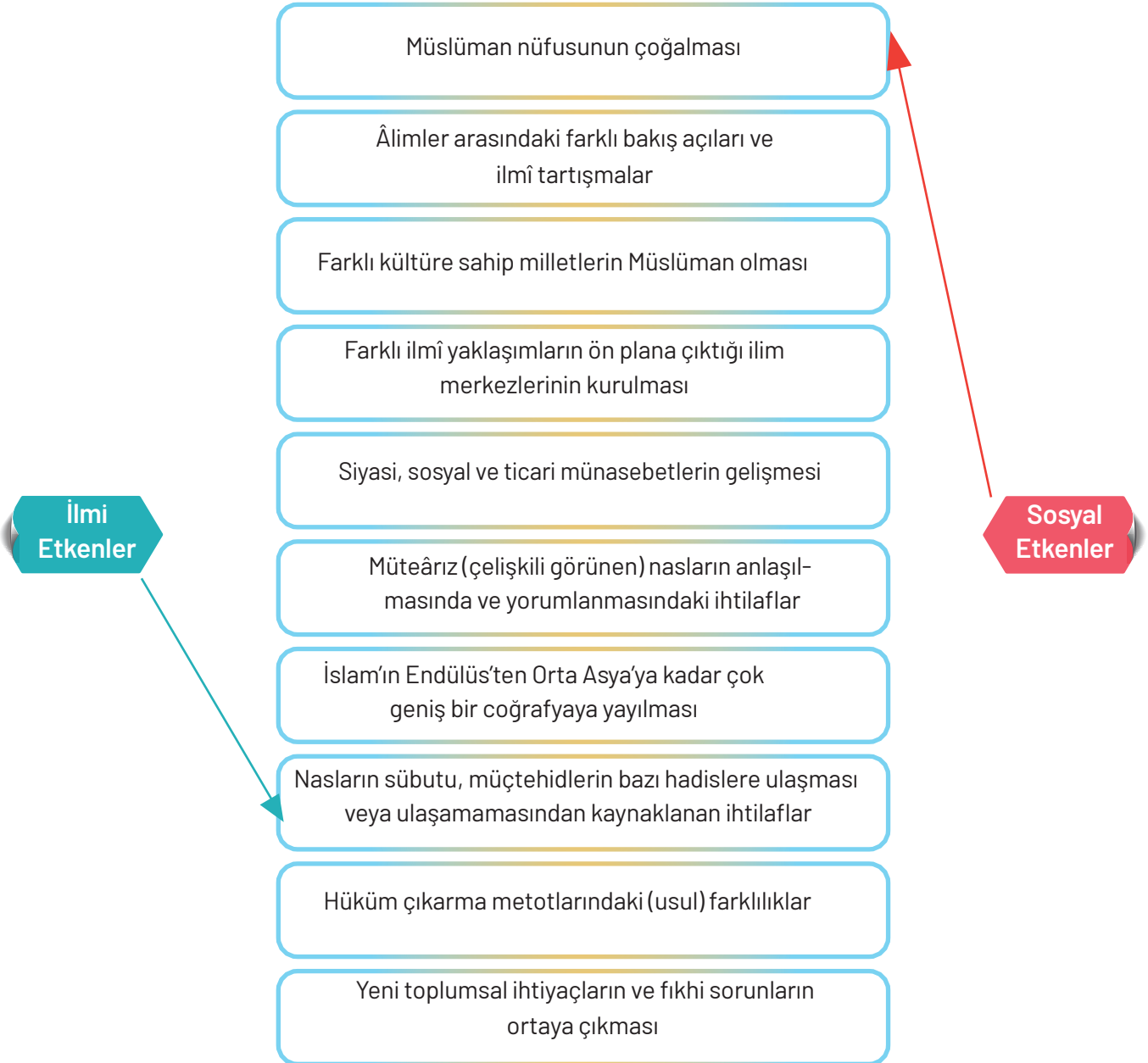
Süreç

1. Öğrencilere fikhi mezheplerin oluşumunu hazırlayan sebepler ile ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'de verilen fikhi mezheplerin doğuşunu hazırlayan sebepleri ilmî ve sosyal etkenler olarak iki gruba ayırmaları istenir.
5. Etkinlikten sonra doğru eşleştirme tahtaya çizilir. Etkinliğin bir örneği sınıf panosuna asılır.
6. Mezheplerin doğuşunu hazırlayan siyasi ve kültürel sebeplere de kısaca değinildikten sonra etkinlik tamamlanır.

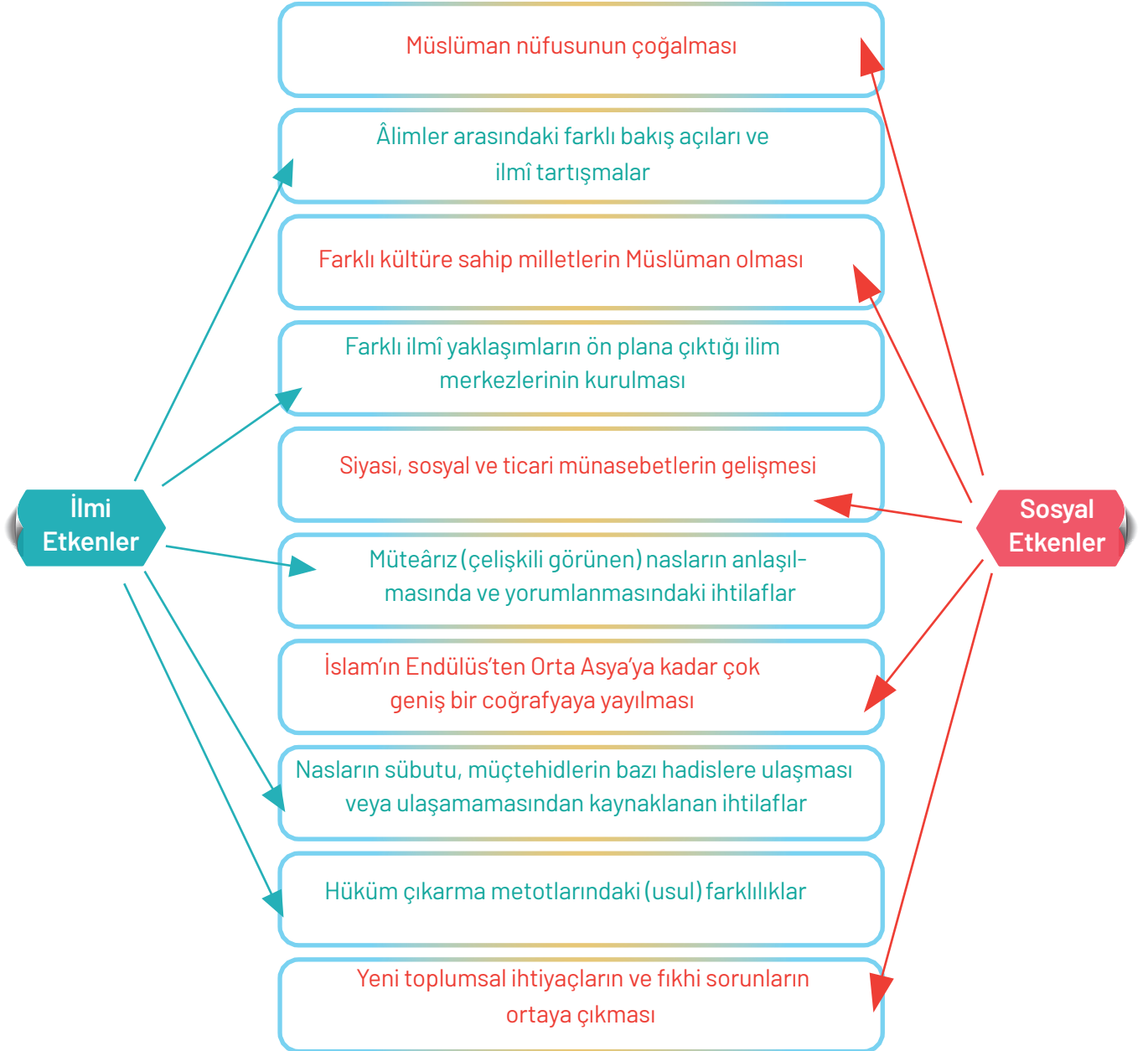
Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Mezheplerin ekol olarak ortaya çıkmasına sebep olan etkenleri ilgili olduğu başlıkla eşleştiriniz.

CEVAP ANAHTARI

10

FIKİH

ETKİNLİK

10

2. Ünite: Fıkıh İlminin Doğuşu,
Gelişmesi ve İctihat

15 dk.

Kazanım: Fikhi mezheplerin oluşumunu hazırlayan sebepleri değerlendirir.

Süreç

1. Öğrencilere fikhi mezheplerin oluşumunu hazırlayan sebepler ile ilgili bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'de verilen fikhi mezheplerin doğuşunu hazırlayan sebepleri ilmî ve sosyal etkenler olarak iki gruba ayırmaları istenir.
5. Etkinlikten sonra doğru eşleştirme tahtaya çizilir. Etkinliğin bir örneği sınıf panosuna asılır.
6. Mezheplerin doğuşunu hazırlayan siyasi ve kültürel sebeplere de kısaca değinildikten sonra etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki parçayı okuyarak metnin başına gelebilecek başlığı boş bırakılan yere yazınız.

.....

"Kültürel etkileşme, insanın sosyal bir varlık oluşunun getirdiği sonuçlardan birisidir. Tarih boyunca güçlü kültür ve medeniyetler daima zayıf kültür ve medeniyetleri etkisi altına almıştır. Bunun yanında bir kültüre ait birtakım motifler zaman zaman hem başka kültürleri etkilemiş hem de o kültürün içinde bazı yeni oluşumlara yol açmıştır. Mezheplerin oluşumunda kendisini gösteren farklılaşmaların bir kısmı da muhtelif kültür unsurlarının etkisiyle vücut bulmuştur. İslam mezheplerinin doğuşuna etki eden kültür unsurlarını ararken işe Cahiliye Dönemi Arap kültüründen başlamakta fayda vardır. İslam dini doğuş döneminde Arap kültüründen gelen, İslam'a aykırı olan unsurları dışlamış fakat İslam'a ters düşmeyenler konusunda ya sessiz kalmış ya da onu benimsemiştir. İslam'ın dışladığı unsurlardan bir kısmı zamanla tekrar etkin olmaya başlamıştır. Mesela kabilecilik İslam'ın hoş görmediği, reddettiği bir kültür unsurudur. Buna rağmen, Hz. Peygamber'in vefatını müteakip ortaya çıkan olaylarda hemen, yeniden etkisini hissettirmeye başlamıştır. Diğer taraftan, Arapların tarihî kabilecilik anlayışına bağlı olarak ortaya çıkan siyasi olaylar, Arapların diğer kavimlere üstten bakışları da ister istemez yeni Müslüman olanların muhtelif alanlarda birtakım farklılaşmaların içine girmelerine sebep olmuştur. İslam'ın geldiği ortamda özellikle Medine'de yaşayan Yahudiler ve bunların sahip oldukları bir Yahudi kültürü vardır. İslam'ın yayılma sürecinin hızlanması ile birlikte anlayış planında Yahudi kültürünün fevkalâde etkili olduğunu görmezlikten gelmek mümkün değildir.

Hızla yayılan İslam bir yandan oturma sürecini devam ettirirken diğer yandan da o dönemin üç büyük medeniyeti olan Mısır, Roma ve Sasani medeniyeti ile yüz yüze gelmiştir. Bilhassa hicrî ikinci asırdaki mezhebî oluşumlarda bu üç medeniyetin de derin izlerini bulmak imkân dahilindedir. Her şeyden önce İslam'ın yayılması ile birlikte bu üç medeniyete mensup insanlar Müslüman olmuşlardır. Bunlar, eskiden mensup oldukları dine ve kültüre ait unsurları, ister istemez din anlayışlarına yansıtmak durumunda kalmışlardır. Hicrî ikinci asırda tarih sahnesine çıkan Şiilik daha çok Sasanî medeniyetinin ve Fars kültürünün izlerini taşımaktadır. Şia'nın imamet nazariyesinin temelinde, 'yarı tanrı kral' kültünün yattığı söylenebilir. Bu kültürde var olan karizmatik lider anlayışı, Hz. Ali'nin ve soyundan gelen imamların yanılsız, günahsız masum kimseler oldukları şeklinde ifadesini bulmuştur. Şiilikteki 'ızdırap çekme' motifinin de Hristiyan kültürüyle irtibatlandırılması mümkün gözükmemektedir."

(bk. W. Montgomery Watt, İslâm Düşüncesinin Teşekkül Devri, Sarkaç Yayınları, İstanbul, 2010, s.13.)

Kazanım: Fıkhi mezheplerin belirgin özelliklerini sıralar.

Süreç

1. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Ek-1'de fıkhi mezheplerin özellikleri ile ilgili maddeler olduğu belirtilir. Öğrencilerden her bir maddenin hangi mezhebin özelliklerinden olduğunu bulmaları ve ilgili sütuna işaretlemeleri istenir.
4. Öğrencilerin bireysel olarak etkinliği tamamlamaları sağlanır.
5. Verilen süre tamamlandığında gönüllü öğrencilere söz hakkı verilir.
6. Yanlış cevap verilmesi durumunda öğretmen doğru cevabı belirtir.
7. Tüm maddeler doğru eşleştirme ile okunduğunda etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Mezheplerin özellikleri ile ilgili aşağıdaki maddeleri okuyunuz. Her bir özelliğin hangi mezhebe ait olduğunu bularak işaretleyiniz.

	Hanefi Mezhebi	Mâlikî Mezhebi	Şâfiî Mezhebi	Hanbelî Mezhebi
Özellikle Kuzey ve Orta Afrika'ya yayılmıştır.				
Bu mezhebin imamı herkes tarafından Hadis ilminde otorite kabul edilmiştir.				
İmam Âzam Ebû Hanîfe'nin görüşleri ve eğitim çalışmaları ile oluşmuştur.				
Bu mezhebin imamı mesâlih-i mürseleyi en çok kullanan müçtehit imamdır.				
Yirmi sekiz bin hadisten oluşan el-Müsned adlı kitap bu mezhebin imamının temel eserlerindendir.				
Günümüzde Türkiye, Orta Asya, Türk Cumhuriyetleri, Balkanlar, Kafkasya, kısmen Hindistan'da, Orta Doğu ve Mısır'da yayılmıştır.				
Güneydoğu Asya, kısmen Hint kıtasında, Kafkasya, Türkiye'de, Ortadoğu ve Afrika'nın batısında yayılmıştır. Her dönemde fıkhi sorunlara çözüm üretmede en aktif mezhep olmuştur.				
er-Risale adlı kitap, bu mezhebin önemli kaynaklarından olup mezhep imamının kendi fıkıh yöntemini (fıkıh usulü) yazdığı kitaptır.				
Bu mezhebin imamı ilk tahsilini Mekke'de yapmış, Medine'de İmam Mâlik'ten, Bağdat'ta ise İmam Ebû Yusuf'tan ders almıştır.				
Suudi Arabistan'da ve kısmen Orta Doğu'da yayılmıştır. Bu mezhebin imamının el-Muvatta adlı hadis kitabı, ilk hadis kaynaklarından biridir.				

CEVAP ANAHTARI

	Hanefi Mezhebi	Mâlikî Mezhebi	Şâfiî Mezhebi	Hanbelî Mezhebi
Özellikle Kuzey ve Orta Afrika'ya yayılmıştır.		✓		
Bu mezhebin imamı herkes tarafından Hadis ilminde otorite kabul edilmiştir.				✓
İmam Âzam Ebû Hanîfe'nin görüşleri ve eğitim çalışmaları ile oluşmuştur.	✓			
Bu mezhebin imamı mesâlih-i mürseleyi en çok kullanan müçtehit imamdır.		✓		
Yirmi sekiz bin hadisten oluşan el-Müsned adlı kitap bu mezhebin imamının temel eserlerindendir.				✓
Günümüzde Türkiye, Orta Asya, Türk Cumhuriyetleri, Balkanlar, Kafkasya, kısmen Hindistan'da, Orta Doğu ve Mısır'da yayılmıştır.	✓			
Güneydoğu Asya, kısmen Hint kıtasında, Kafkasya, Türkiye'de, Ortadoğu ve Afrika'nın batısında yayılmıştır. Her dönemde fıkhi sorunlara çözüm üretmede en aktif mezhep olmuştur.			✓	
er-Risale adlı kitap, bu mezhebin önemli kaynaklarından olup mezhep imamının kendi fıkıh yöntemini (fıkıh usulü) yazdığı kitaptır.			✓	
Bu mezhebin imamı ilk tahsilini Mekke'de yapmış, Medine'de İmam Mâlik'ten, Bağdat'ta ise İmam Ebû Yusuf'tan ders almıştır.				✓
Suudi Arabistan'da ve kısmen Orta Doğu'da yayılmıştır. Bu mezhebin imamının el-Muvatta adlı hadis kitabı, ilk hadis kaynaklarından biridir.		✓		

Kazanım: Fıkhi mezheplerin belirgin özelliklerini sıralar.

Süreç

1. Öğrencilere fıkhi mezheplerin özellikleri ile ilgili biretkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Bu etkinlikle nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Ek-1 öğrenci sayısınca çoğaltılarak dağıtılır.
4. Öğrencilerden verilen ifadelerden doğru olanların başına "D", yanlış olanların başına "Y" koymaları istenir.
5. Öğrencilerin etkinliği bireysel olarak tamamlamaları sağlanır.
6. Öğrencilere söz hakkı verilerek ifadeleri okumaları ve doğru mu yanlış mı olduğunu söylemeleri sağlanır.
7. Yanlış olan cevaplandırmalar öğretmen tarafından düzeltilir.
8. Bütün maddeler tek tek cevaplandıktan sonra etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Verilen cevapların değerlendirilmesiyle kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Fıkhi mezheplerin özellikleri ile ilgili verilen bilgilerden doğru olanlara (D), yanlış olanlara (Y) harfi koyunuz.

	D/Y	
1		Fıkhi mezhepler din değil, dinin yorumudur.
2		İmam Âzam Ebû Hanife'nin (h.80/m.699–h.150/m.767) asıl adı Nu'man b. Sâbit'tir.
3		el-Fıkhu'l-Ekber, el-Fıkhu'l-Ebsat, el-Âlim ve'l-Müteallim, er-Risâle, el-Vasiyye adlı eserler İmam Şâfî'ye aittir.
4		Yemen'de varlığını sürdüren Zeydi mezhebi ise bir Şii mezhebi kabul edilmekle birlikte fıkıhta Hanefi mezhebine yakın görüşlere sahiptir.
5		Ahmed b. Hanbel'in el-Muvatta adlı kitabı, ilk hadis kaynaklarından biridir.
6		Medinelilerin yaşantısına fıkıhta özel önem veren İmam Mâlik, mesâlih-i mürseleyi en çok kullanan müçtehit imamdır.
7		Hanbeli mezhebi genel olarak Türkiye, Orta Asya, Türk Cumhuriyetleri, Balkanlar ve Kafkasya'da yayılmıştır.
8		İmam Âzam Ebû Hanife'nin Bağdat'taki görüşlerine mezheb-i kadim, Mısır'daki görüşlerine ise mezheb-i cedid denilmektedir.
9		Fıkıh mezhepleri değişim ve yeni gelişmeler karşısında farklı çözümler üreterek İslam'ın daha rahat yaşanmasını sağlar.
10		İmam Malik'in en önemli eseri yirmi sekiz bin hadisten oluşan el-Müsned adlı kitabıdır.
11		Şii mezhepler içerisinde Hanbeli mezhebi en yaygın olandır. Sünnet olarak sadece ehli beyt ve belli kişiler yoluyla gelen rivayetleri kabul etmiştir. İran ve Irak bölgelerinde yaygındır.
12		İmam Âzam'ın görüşleri ve ilmi mirası öğrencileri aracılığıyla yayılmıştır. Öğrencilerinden İmam Muhammed ile İmam Ebû Yusuf'a "imameyn" adı verilir.

CEVAP ANAHTARI

	D/Y	
1	D	Fıkhi mezhepler din değil, dinin yorumudur.
2	D	İmam Âzam Ebû Hanîfe'nin (h.80/m.699-h.150/m.767) asıl adı Nu'man b. Sâbit'tir.
3	Y	el-Fıkhu'l-Ekber, el-Fıkhu'l-Ebsat, el-Âlim ve'l-Müteallim, er-Risâle, el-Vasiyye adlı eserler İmam Şâfiî'ye aittir.
4	D	Yemen'de varlığını sürdüren Zeydi mezhebi ise bir Şii mezhebi kabul edilmekle birlikte fıkhîta Hanefî mezhebine yakın görüşlere sahiptir.
5	Y	Ahmed b. Hanbel'in el-Muvatta adlı kitabı, ilk hadis kaynaklarından biridir.
6	D	Medinelilerin yaşantısına fıkhîta özel önem veren İmam Mâlik, mesâlih-i mürseleyi en çok kullanan müçtehit imamdır.
7	Y	Hanbelî mezhebi genel olarak Türkiye, Orta Asya, Türk Cumhuriyetleri, Balkanlar ve Kafkasya'da yayılmıştır.
8	Y	İmam Âzam Ebû Hanîfe'nin Bağdat'taki görüşlerine mezheb-i kadim, Mısır'daki görüşlerine ise mezheb-i cedid denilmektedir.
9	D	Fıkıh mezhepleri değişim ve yeni gelişmeler karşısında farklı çözümler üreterek İslam'ın daha rahat yaşanmasını sağlar.
10	Y	İmam Malik'in en önemli eseri yirmi sekiz bin hadisten oluşan el-Müsned adlı kitabıdır.
11	Y	Şii mezhepler içerisinde Hanbelî mezhebi en yaygın olandır. Sünnet olarak sadece ehli beyt ve belli kişiler yoluyla gelen rivayetleri kabul etmiştir. İran ve Irak bölgelerinde yaygındır.
12	D	İmam Âzam'ın görüşleri ve ilmî mirası öğrencileri aracılığıyla yayılmıştır. Öğrencilerinden İmam Muhammed ile İmam Ebû Yusuf'a "imameyn" adı verilir.

Kazanım: Müçtehitlerin fıkhi sorunlara çözüm üretme yöntemlerini örneklerle açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere Ek-1 dağıtılır.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Öğrencilerden metni okumaları ve soruların cevaplarını bulmaları istenir.
4. Verilen süre sonunda gönüllü öğrencilerin cevapları sınıfta okutularak etkinlik tamamlanır.
5. Etkinlik kâğıdını sergilemek isteyen öğrencilerin çalışmaları sınıf panosunda sergilenir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

"Ebû Hanîfe, ilmî müzakerelerin yanı sıra ticaretle de meşgul olması sebebiyle daima hayatın ve fıkhi problemlerin içinde bulunmuş, karşılaştığı meseleler veya kendisine yöneltilen sorularla ilgili olarak hayatı boyunca sayısız içtihat yapmıştır. Ancak bunları yazmadığı gibi içtihat metodunu açıklayan herhangi bir eser de bırakmamıştır. Bundan dolayı aleyhine bazı şeyler söylenmiş, çok kıyas yapmakla, kıyası nassa tercih etmekle suçlanmıştır. Ebû Hanîfe'nin, "Biz önce Allah'ın kitabında olanı alırız. Onda bulamazsak Hz. Peygamber'in sünnetine bakarız. Orada da bir şey bulamazsak ashabin ittifak ettiğini benimseriz, ihtilâf etmişlerse dilediğimizin görüşünü alırız. Başkalarının görüşlerini onlara (ashabin görüşlerine) tercih etmeyiz..." sözünden içtihat metodu anlaşılmaktadır.

Ebû Hanîfe kıyas metodunu da sıkça kullanmıştır. Çünkü bulunduğu bölge karmaşık birçok olayın meydana geldiği ve çözümünün arandığı bir yerdi. Fıkhi meseleleri çeşitli yönleriyle ele alıp tartıştığı için farklı ihtimal ve durumlara göre fikir ve çözümler üretmiş, bunun sonucu olarak ehl-i hadisin aksine bir tutumla, henüz vuku bulmamış farazi meselelerin hükümlerini de içtihadına konu etmiştir."

(bk. Mustafa Uzunpostalcı, "Ebû Hanîfe", DİA, C 10, s. 131-138.)

1. Verilen parçadan İmam Azam Ebû Hanîfe'nin fıkhi sorunlara çözüm üretme yöntemleri ile ilgili;

- I. Kıyası naslara tercih etmiştir.
- II. İcma ile varılan hükümleri kullanmamıştır.
- III. Öncelikle Kur'an-ı Kerim'i kaynak olarak kullanmıştır.
- IV. Kullandığı hadislerdeki râvilerin güvenilir olmasına dikkat etmiştir.
- V. Henüz vuku bulmamış farazi meselelerin hükümlerini de içtihadına konu etmiştir.

bilgilerinden hangilerine ulaşılabilir?

- A) Yalnız I
- B) II ve III
- C) III ve V
- D) I, II ve IV
- E) I, III, IV ve V

2. Ebû Hanîfe'nin fıkhi sorunlara çözüm üretirken öncelikle hangi kaynakları esas aldığını sırasıyla yazınız.

.....

.....

.....

.....

CEVAP ANAHTARI

1. D
2. Kur'an-ı Kerim, Hz. Peygamber'in sünneti, ashabın ittifak ettiği görüşler.

Kazanım: Müçtehitlerin fıkhi sorunlara çözüm üretme yöntemlerini örneklerle açıklar.

Süreç

1. Öğrencilere Ek-1 dağıtılır.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Öğrencilerden metni okumaları ve soruların cevaplarını bulmaları istenir.
4. Verilen süre sonunda gönüllü öğrencilerin cevapları sınıfta okutularak etkinlik tamamlanır.
5. Etkinlik kâğıdını sergilemek isteyen öğrencilerin çalışmaları sınıf panosunda sergilenir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki soruları metne göre cevaplayınız.

"Yorumlama sürecinde birer veri şeklinde dikkate alınması gereken unsurlar arasına Kur'an'ın yanı sıra mütevâtir ve âhâd türleriyle bütün sahih hadisleri de katan Şâfiî, müçtehidin bu veriler arasında çeşitli düzenlemeler yaparak hüküm çıkarması gerektiğini düşünür. Bu aynı zamanda Şâfiî'nin iç içe geçmiş olan beyan ve içtihat teorilerinin ifadesidir. Şâfiî, vahiy ürünü verilerin bir Müslüman'ın dünyada ihtiyaç duyacağı bütün çözümleri ya açıkça (nas) ya da üstü kapalı bir şekilde (delâlet) barındırıp açıkladığını (beyan) düşünür. Gerekli donanıma sahip bir müçtehit bu veriler arasında kuracağı ilişkilerle, yapacağı yorumlamalarla ilgili hükümleri keşfedebilir.

Nebevî sünneti Kur'an'ın doğru anlaşılmasının ve sakat yorumlardan korunmasının güvencesi olarak gören Şâfiî, sünneti içeren sahih hadisleri belirlemeye ve bunları başarılı şekilde yorum sürecine katmaya da gayret sarf etmiştir."

(bk. Bilal Albakan, "Şâfiî", DİA, C 38, s. 223-233.)

1. Metne göre;

- I. Mesâlih-i mürsele (maslahat) hüküm çıkarmada önemli bir yöntemdir.
- II. Bir müçtehit Kur'an ve sünnetten elde ettiği verilerle hüküm çıkarabilir.
- III. Şâfiî, hüküm çıkarmada Arap dilindeki kullanımları esas almıştır.
- IV. Sünnet, Kur'an'ın doğru anlaşılmasını güvence altına almaktadır.
- V. Şâfiî sahih hadislerin mütevâtir ve âhâd bütün türlerini kaynak olarak kabul etmektedir.

hangileri söylenebilir?

- A) Yalnız II
- B) I ve II
- C) III ve V
- D) I, III ve IV
- E) II, IV ve V

2. İmam Şâfiî'nin fıkhi sorunlara çözüm üretme yöntemi ile ilgili başvurduğu ilk kaynaklar hangi şıkta doğru bir şekilde verilmiştir?

- A) Kıyas ve içtihat
- B) Kur'an ve sünnet
- C) İstishâb ve istihsan
- D) İctihat ve Kur'an
- E) İcmâ ve sahâbî kavli

CEVAP ANAHTARI

1. E

2. B

Kazanım: Fikhi mezheplerin İslam'ı yaşamada gerekliliğini fark eder.

Süreç

1. Öğrencilere Fikhi mezheplerin İslam'ı yaşamada gerekliliğine dair bir etkinlik yapacakları bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'deki yönerge doğrultusunda soruları yanıtlamaları istenir.
5. Soruların yanıtlanmasından sonra gönüllü öğrencilere söz hakkı verilir. Cevapların sınıfla paylaşılması sağlanır.
6. Cevaplar öğretmen tarafından değerlendirilerek etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

"Fıkıh mezhepleri toplum içerisinde önemli görevleri yerine getirmektedir. Her şeyden önce mezhepler hayatı kolaylaştıran, insanların gönül rahatlığı ile hayatlarını sürdürmelerine katkı sunan müesseselerdir. Bu yönü ile mezhepler Müslümanlar için bir rahmet, bir kolaylık olarak değerlendirilmiştir. Çünkü coğrafi farklılıkların sebep olduğu zorluklar mezheplerin farklı yorumlarıyla kolaylığa dönüşebilmektedir. Öte yandan yöneticilerin uygulamada yararlanacağı kaynak metinler olması yönüyle de mezheplerin toplum yaşamına olumlu destekleri olmuştur. Ayrıca fıkıh ve onu sürekli geliştiren müçtehitler bir tür sivil toplum görevi üstlenmek suretiyle yöneticilerden gelebilecek muhtemel hak ihlallerinin azalmasına vesile olabilmişlerdir. Ayrıca müçtehitler, bireysel ve toplumsal beklentileri de dikkate aldıklarından nassı yorumlamada veya nassın doğrudan hükmünü belirtmediği durumlarda maslahat ilkesi ekseninde içtihat faaliyetlerinde bulunma suretiyle bu görevi yerine getirme gayreti içerisinde olmuşlardır... İchtihat karşılaşılan bir problemle ilgili hüküm vererek günü kurtarma faaliyeti de değil, aksine o yerdeki ve hatta diğer Müslüman coğrafyadaki insanların ortak hareket içerisinde yaşamalarına zemin hazırlayan ve katkı sunan sosyal ve dinî bir kurumdur... Mezhepler dinin özü aynı olan ancak ayrıntıları farklı yorumlarıdır. Dinin anlaşılmasına yardımcı olan ve dinin yaşanmasını kolaylaştıran İslami kurumlardandır."

(Tevhit AYENGİN, "Fıkıhî Mezheplerin Bağlayıcılığına Dair",
İlahiyat Akademi Dergisi, 2017, S 5, s. 59-74.)

1. Fıkıhî mezheplerin İslam'ı yaşamada katkılarını yazınız?

.....

.....

.....

.....

2. "Mezhepler dinin özü aynı olan ancak ayrıntıları farklı yorumlarıdır." ifadesini bir örnekle açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

3. Aşağıda verilen sorulardan hangisinin cevabı metinde yoktur?

- A) Fıkıh mezheplerinin toplum içindeki görevleri nelerdir?
- B) Fıkıh mezheplerinin toplum hayatına olumlu destekleri nelerdir?
- C) Teşekkül dönemi müçtehidlerinin çalışmaları hangi yönde gerçekleşmiştir?
- D) Müçtehitler maslahat ilkesini hangi durumlardaki içtihadlarında kullanabilmektedirler?
- E) Mezhepler nasıl kurumlardır?

CEVAP ANAHTARI

3. C

Kazanım: Fikhi mezheplerin İslam'ı yaşamada gerekliliğini fark eder.

Süreç

1. Öğrencilere İslam'ı anlamada Fikhi mezheplerin İslam'ı yaşamada gerekliliğine dair bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşılacak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'deki yönerge doğrultusunda soruları yanıtlamaları istenir.
5. Soruların yanıtlanmasından sonra gönüllü öğrencilere söz hakkı verilir. Cevapların sınıfla paylaşılması sağlanır.
6. Cevaplar öğretmen tarafından değerlendirilerek etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki soruları metinden yararlanarak cevaplayınız.

Şafii mezhebinde sabah namazlarının olabildiğince erken eda etmek, Hanefilere göre ise "isfâr" yani havanın biraz aydınlanmasını beklemek, sabah namazını son vaktine yakın kılmak sünnet kabul edilmiştir.

Şafii mezhebinde bu sünnetin tercih sebebi mezhebin yaygın olduğu bölgelerde tarla, bağ, bahçe ile uğraşarak çiftçilik ve çobanlık yapan halkın yaşam şartlarına daha uygun olmasıdır. Bu bölgelerde yaşayanlar erkenden kalkarak namazlarını kılar sonra da tarlasına, yetiştirdiği hayvanlarının bakımına giderler. Kimi vakit geceden tarlalarına giderek namazın vaktinin girmesi ile namazı hemen eda ederler ve işlerine koyulurlardı. Erken kılınmayan son vaktine bırakılan sabah namazı meşguliyet ve işler sebebi ile namaz ihmale, vaktini geçirme tehlikesi ile karşı karşıya kalmaya sebep olmaktaydı.

İlk dönemlerde Hanefi mezhebinin görüşlerinin yaygın olduğu şehirlerde ise sabah namazını güneşin doğmasına yakın kılmak şehir hayatının getirdiği sosyal hayatta maslahata daha uygundu. İnsanlar güne sabah namazıyla başlayabilir, esnaf, sabah namazının ardından dükkânını açar ve işine koyulabilirdi. İslam şehirlerinde çarşının açıldığı ve ticari hareketin başladığı saatler sabah namazı vakitleriydi.

Hız. Peygamber'in sünnetinde hem Hanefi hem de Şafii mezhebinin görüşünü savunurken delil alınabilecek farklı uygulamalar vardır. Peygamberimizin (s.a.v.) bu gibi farklı uygulamalarında ya da aynı meselede farklı hükümler içeren hadislerinde bile ümmeti için rahmet ve hikmetli bir genişlik söz konusudur. Bunlar arasından yapılacak bir amelî tercihi de mezhepler sosyal şartlar ve toplumun ihtiyaçlarını dikkate alarak belirlemişler ve İslam'ı sosyal hayatta kolaylaştırmışlardır.

(bk. Abdullâh b. Mahmûd b. Mevdûd el-Mevsilî, el-İhtiyâr li-Ta'îl'il-Muhtâr, Çağrı Yay., 1996, s. 39-40.)

1. Bu metne gelebilecek en uygun başlığı yazınız.

.....

2. Metinden çıkarılabilecek en kapsamlı sonuç size göre nedir?

.....

3. Mezheplerin olmaması halinde Müslümanların İslam'ı yaşamada karşılaşılabilecekleri sıkıntılar neler olabilirdi? Kısaca belirtiniz.

.....

4. Mezheplerle ilgili olarak aşağıda verilen ifadelerden hangisi yanlıştır?

- A) Mezhepler, sorulara muhatabın ihtiyacını göz önünde bulundurarak cevap verir.
- B) Mezhepler, dinin dinamik ve en pratik yönünü temsil eder.
- C) Fakih meseleleri kendi hevasına ve keyfine göre değerlendirmez.
- D) Kur'an meali okuyarak ibadetlerini ve günlük hayatını düzenleyebilen bir Müslüman için mezhepler ihtiyaç değildir.
- E) "Kolaylaştırınız, zorlaştırmayınız..." hadisi gereğince zorluk karşısında kolaylık umurun faydası gereği tercih edilmiştir.

CEVAP ANAHTARI

4. D

Kazanım: Fıkıh tarihinde kanunlaştırma çalışmalarını açıklar.

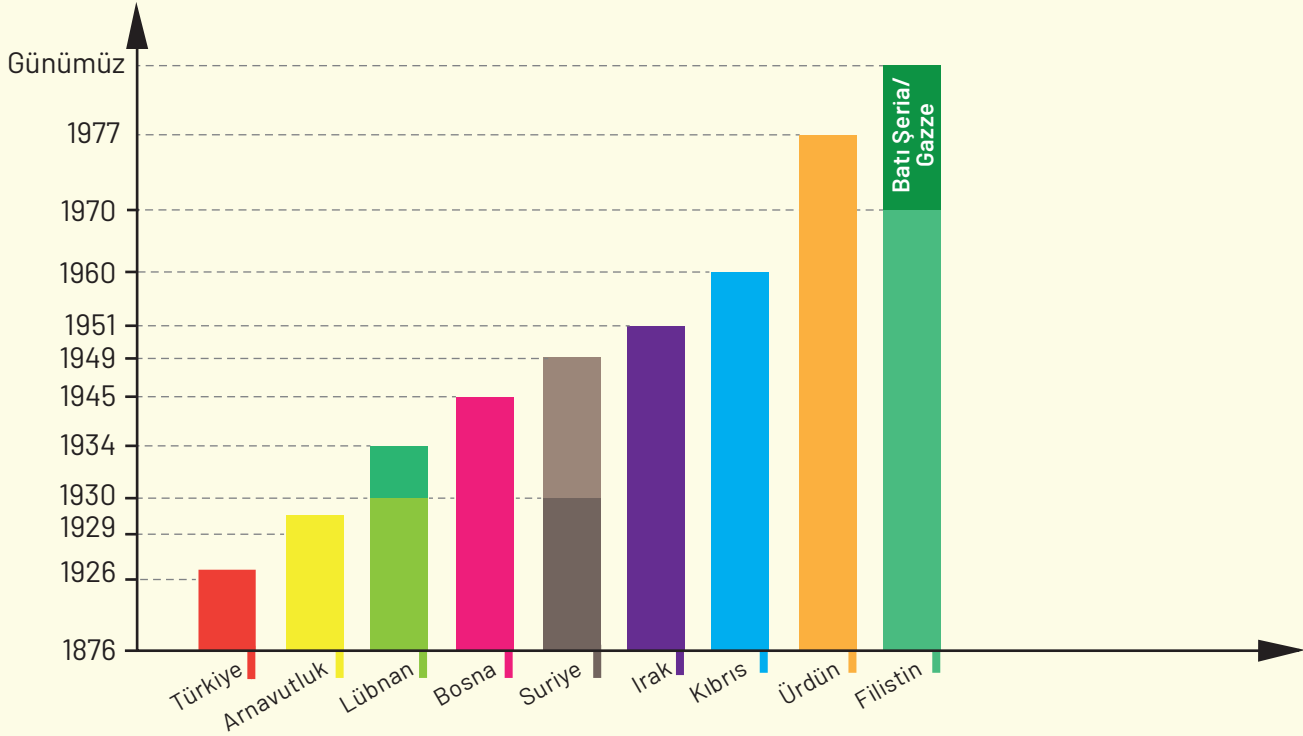
Süreç

1. Öğrencilere İslam'ı anlamada Fıkıh tarihinde kanunlaştırma çalışmalarına dair bir etkinlik yapacakları bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Öğrencilerden Ek-1'deki yönerge doğrultusunda soruları yanıtlamaları istenir.
5. Soruların yanıtlanmasından sonra gönüllü öğrencilere söz hakkı verilir. Cevapların sınıfla paylaşılması sağlanır.
6. Cevaplar öğretmen tarafından değerlendirilerek etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki soruları grafikten ve metinden yararlanarak cevaplayınız.

Osmanlı Devleti zamanında Ahmed Cevdet Paşa başkanlığındaki ilmî bir heyet tarafından İslam hukukuna bağlı kalınarak 1851 madde olarak hazırlanan borçlar, eşya ve yargılama hukuku esaslarını içeren ve 1876 yılında II. Abdülhamit Han zamanında yürürlüğe giren bir kanun olan Mecelle'nin çeşitli devletlerde yürürlükte kalma süreleri verilmiştir.

Bu devletlerin dışında Mecelle, Güneydoğu Asya'da Johore'da da (Malezya'yı oluşturan eyaletlerden biri) bir süre (1913-1956 arasında) uygulanmıştır.

1906 tarihli Tunus Akidler ve Borçlar Kanunu, Mecelle'nin mukaddimesinde yer alan 100 maddenin önemli bir kısmını almıştır. Mecelle daha sonraki Fas Borçlar Kanunu'nu da etkilemiştir. Benzer bir etki Irak Borçlar Kanunu için de söz konusudur. Karadağ'da 1888'de kabul edilen Genel Mülkiyet Kanunu'na Mecelle'nin sınırlı bir etkisinin olduğundan söz edilir.

(bk. Mehmet Âkif Aydın, "Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye", DİA, C 28, s. 231-235.)

1. Mecelle'nin etki alanını coğrafya ve zaman dilimi açısından değerlendiriniz.

.....

.....

.....

.....

2. Mecelle ile ilgili olarak aşağıdaki bilgilerden hangisi yanlıştır?

- A) İslam dünyasında kendisinden sonra yapılan kanunlaştırma faaliyetlerine bir temel teşkil etmiştir.
- B) Mecelle'nin hükümleri günümüz dünyasında uygulanabilirliği ve hükmü kalmamıştır.
- C) İslam hukukunun borç, eşya ve yargılamaya dair hukuk alanlarını içeren bir kanundur.
- D) Türkiye'ye İsviçre Medeni Kanunu'nun getirildiği 1926 yılında yürürlükten kaldırılmıştır.
- E) Osmanlı Devleti teb'asından olmayan Müslüman devletler için de kaynak teşkil eden bir kanundur.

CEVAP ANAHTARI

2. B

Kazanım: Fıkıh tarihinde kanunlaştırma çalışmalarını açıklar.

Süreç

1. Öğretmen tarafından öğrencilere Fıkıh tarihinde kanunlaştırma çalışmalarını içeren bir etkinlik yapılacağı bildirilir.
2. Öğrencilere bu etkinlikte nasıl bir sonuca ulaşmak istendiği açıklanır.
3. Önceden hazırlanan ve çoğaltılan Ek-1 dağıtılır.
4. Ek-1'deki yönergeler doğrultusunda Fıkıh tarihinde kanunlaştırma çalışmaları ile ilgili doğru eşleştirmeleri yapmaları ve soruları yanıtlamaları istenir.
5. Öğrencilerin bireysel olarak etkinliği tamamlamaları sağlanır.
6. Belirlenen süre bittiğinde her öğrencinin kontrol amacıyla yanındaki arkadaşı ile etkinliğini değiştirmesi istenir.
7. Öğretmenin doğru yanıtları söylemesi ile etkinlik tamamlanır.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

A. Aşağıda tabloda sıralanan özellikleri, ilgili olduğu Fıkıh ilminin gelişim dönemlerini işaretleyerek eşleştiriniz.

	DÖNEME AİT ÖZELLİKLER	Fıkıh İlminin Gelişim Dönemleri	
		Teşekkül Dönemi	İstikrar Dönemi
1	Meselelere mezheplerin bakış açısına göre çözüm aranmıştır.		
2	Mezhepler kuruluşunu tamamlamıştır.		
3	Mezheplerin usul ve ilkeleri ortaya konmuştur.		
4	Ortaya konan çalışmalarda önceki müçtehit imamların yöntemlerinden yararlanılmıştır.		
5	Temel usul ve fûrû kitapları yazılmıştır.		
6	Mezhepler kurumsallaşmıştır.		
7	Usul çalışmaları önem kazanmış ve fıkıh konularının çözümünde bu usullere bağlı kalınmıştır.		
8	Mezhep usullerine göre öğrenci yetiştirilmiş ve sosyal-hukuki hayata yön verilmiştir.		
9	Kendisinden sonra gelen döneme bir temel teşkil etmiştir.		
10	Yaklaşık 925 yılında başlar ve 1869 yılına kadar devam eder.		
11	Fıkha hâkim olan genel kurallar belirlenmiş ve bunlarla Kavaid-i Külliye eserleri kaleme alınmıştır.		
12	Fıkıh eserlerinde geçen hadislerin tahriri yapılmış ve bu hadislerin sıhhat durumu ortaya konmuştur.		

B. Aşağıda verilen cümlelerin başına ilgili olduğu eserin adını yazınız.

13. (.....) Mısır'da Kadri Paşa, tarafından İslam hukukuna bağlı olarak hazırlanan bir kanun metnidir.
14. (.....) İslam hukukuna bağlı kalınarak medeni hukuku içerecek şekilde 1851 madde olarak hazırlanan ve 1876 yılında yürürlüğe giren kanun metnidir.
15. (.....) Devlet tarafından Hanefi mezhebine göre heyetlere resmî olarak Hindistan'da hazırlatılan fıkıh kitaplarındandır.
16. (.....) Şeyhülislam Ebû's-Suud'un fetva alanında yazmış olduğu ve Osmanlı Devleti'nde resmî olarak kabul edilen bir eserdir.

CEVAP ANAHTARI

A.

	DÖNEME AİT ÖZELLİKLER	Fıkıh İlminin Gelişim Dönemleri	
		Teşekkül Dönemi	İstikrar Dönemi
1	Meselelere mezheplerin bakış açısına göre çözüm aranmıştır.		✓
2	Mezhepler kuruluşunu tamamlamıştır.	✓	
3	Mezheplerin usul ve ilkeleri ortaya konmuştur.	✓	
4	Ortaya konan çalışmalarda önceki müçtehit imamların yöntemlerinden yararlanılmıştır.		✓
5	Temel usul ve fûrû kitapları yazılmıştır.	✓	
6	Mezhepler kurumsallaşmıştır.		✓
7	Usul çalışmaları önem kazanmış ve fıkıh konularının çözümünde bu usullere bağlı kalınmıştır.		✓
8	Mezhep usullerine göre öğrenci yetiştirilmiş ve sosyal-hukuki hayata yön verilmiştir.	✓	
9	Kendisinden sonra gelen döneme bir temel teşkil etmiştir.	✓	
10	Yaklaşık 925 yılında başlar ve 1869 yılına kadar devam eder.		✓
11	Fıkha hâkim olan genel kurallar belirlenmiş ve bunlarla Kavaid-i Külliye eserleri kaleme alınmıştır.		✓
12	Fıkıh eserlerinde geçen hadislerin tahriri yapılmış ve bu hadislerin sıhhat durumu ortaya konmuştur.		✓

B.

13. (**Mürşidü'l Hayran**) Mısır'da Kadri Paşa, tarafından İslam hukukuna bağlı olarak hazırlanan bir kanun metnidir.
14. (**Mecelle**) İslam hukukuna bağlı alınarak medeni hukuku içerecek şekilde 1851 madde olarak hazırlanan ve 1876 yılında yürürlüğe giren kanun metnidir.
15. (**Fetava-yı Hindiyye**) Devlet tarafından Hanefi mezhebine göre heyetlere resmî olarak Hindistan'da hazırlatılan fıkıh kitaplarındandır.
16. (**Fetava**) Şeyhülislam Ebû's-Suud'un fetva alanında yazmış olduğu ve Osmanlı Devleti'nde resmî olarak kabul edilen bir eserdir.

Kazanım: Fıkıh ilmindeki yeni gelişmelerin farkında olur.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de fıkıh ilminin çeşitli dönemlerine ait gelişmeleri yansıtan kutucukların bulunduğu öğrencilere gösterilir.
3. Öğrencilerden öncelikle kutucuklardaki ifadeleri dikkatli bir şekilde okumaları istenir.
4. Daha sonra öğrencilere fıkıh ilmindeki yeni gelişmeleri yansıtan kutucuklara (✓), bunun dışında kalanlara da (x) işareti koymaları iletilir.
5. Öğrencilerin kutucuklara yapacakları işaretlemelerden sonra etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıda fıkıh ilmindeki yeni gelişmeleri açıklayan ifadelerin yanına (✓), bunun dışında kalanlara da (x) işareti koyunuz.

☐	Fıkha hâkim olan genel kuralların belirlenmesi ve bunlarla ilgili Kavaid-i Külliye tarzı eserlerin yazılması	☐	Fıkıhla ilgili akademik tez ve çalışmaların yayımlanması
Halkın ihtiyaç duyduğu konularda müstakil fetva kitaplarının yazılması	☐	İslam dünyasında ortaya çıkan fıkhi mezheplerin kuruluşunu tamamlaması	☐
☐	Çeşitli üniversitelerde İslam hukuku bölümlerinin açılması	☐	İslam hukukuna dayalı kanunların hazırlanması için komisyonlar oluşturulması ve kanun tekliflerinin hazırlanması
Müçtehit imamların yöntemlerinden yararlanılarak meselelere mezheplerin bakış açısına göre çözüm aranması	☐	Kısa adı Mecelle olan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye isimli çalışmayla fıkıhta kanunlaştırmının başlaması	☐
☐	Müslüman ülkelerde, Türkiye'deki Diyanet İşleri Başkanlığı gibi, din hizmetlerini yürütmek üzere bazı kurumların oluşturulması	☐	Mezheplerin ilkelerinin ortaya konması ve temel usul ve fûrû kitaplarının yazılması
Helal ve Sağlıklı Gıda Kongresi gibi fıkhi meselelerle ilgili kongre ve sempozyumların düzenlenmesi	☐	Mezheplerin görüşlerini genişçe açıklayan şerh ve haşiye kitaplarının yazılması	☐

CEVAP ANAHTARI

	Fıkha hâkim olan genel kuralların belirlenmesi ve bunlarla ilgili Kavaid-i Külliye tarzı eserlerin yazılması		Fıkıhla ilgili akademik tez ve çalışmaların yayımlanması
Halkın ihtiyaç duyduğu konularda müstakil fetva kitaplarının yazılması		İslam dünyasında ortaya çıkan fıkhi mezheplerin kuruluşunu tamamlaması	
	Çeşitli üniversitelerde İslam hukuku bölümlerinin açılması		İslam hukukuna dayalı kanunların hazırlanması için komisyonlar oluşturulması ve kanun tekliflerinin hazırlanması
Müçtehit imamların yöntemlerinden yararlanılarak meselelere mezheplerin bakış açısına göre çözüm aranması		Kısa adı Mecelle olan Mecelle-i Ahkâm-ı Adliye isimli çalışmayla fıkıhta kanunlaştırmanın başlaması	
	Müslüman ülkelerde, Türkiye'deki Diyanet İşleri Başkanlığı gibi, din hizmetlerini yürütmek üzere bazı kurumların oluşturulması		Mezheplerin ilkelerinin ortaya konması ve temel usul ve fûrû kitaplarının yazılması
Helal ve Sağlıklı Gıda Kongresi gibi fıkhi meselelerle ilgili kongre ve sempozyumların düzenlenmesi		Mezheplerin görüşlerini genişçe açıklayan şerh ve haşiye kitaplarının yazılması	

Kazanım: Fıkıh ilmindeki yeni gelişmelerin farkında olur.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de uluslararası helal ürün ekonomisiyle ilgili bir sempozyum haberi yer almaktadır.
3. Öğrencilerden verilen gazete haberini dikkatli bir biçimde okumaları istenir.
4. Ardından öğrencilere bu sempozyum haberi çerçevesinde sorulan üç soruyu yazılı şekilde yorumlamaları iletilir.
5. Öğrencilerin yapacakları yazılı yorumlarla birlikte etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki haberi okuyarak soruları cevaplayınız.

HABER

EKONOMİ

“Helal ürün ekonomisi konuşulacak.”

Suudi Arabistan Uluslararası İslam Finans ve Ekonomi Kurulu (Islamic International Foundation for Economics&Finance) ve Sakarya Üniversitesi iş birliği ile düzenlenen sempozyum, 19-20 Mart 2015 tarihleri arasında Sakarya Üniversitesinde gerçekleştirilecek... Dünya nüfusunun yaklaşık beşte birini oluşturan Müslümanların helal ürünler konusundaki farkındalığının artmasıyla birlikte tüm dünyada helal ürün ekonomisi önem kazanmaya başladı. Helal ürünlere olan talep Orta Doğu, Güneydoğu Asya, Kuzey Afrika, Amerika, Avrupa, Kanada ve Avustralya başta olmak üzere dünyanın her yerinde artmaktadır. Helal ürün ekonomisinin hacminin 3,5 trilyon dolardan fazla olduğu tahmin ediliyor. Günümüzde helal ürün standartları gerek dünyada gerekse Türkiye’de tartışılmakta ve sınırları belirlenmeye çalışılmakta.

Uluslararası Helal Ürün Ekonomisi Sempozyumu, dünyanın çeşitli ülkelerinden akademisyenleri bir araya getirerek helal ürün standartlarını tartışmaya açmak ve belli konularda sonuca varmayı hedefliyor. Helal gıda sektörünün gün geçtikçe büyüdüğünü belirten sempozyum koordinatörü Prof. Dr. Ahmet Bostancı, sempozyumun Müslümanların helal ürün standartlarının belirlenmesine ve helal belgelendirme süreçlerinin düzenlenmesine katkıda bulunacağını ifade etti. Prof. Dr. Ahmet Bostancı sempozyumun hedefleri ile ilgili şunları söyledi: “Sempozyumun her gün tüketilen temel gıda maddelerinin yanı sıra, ilaçlar, kozmetik ürünler gibi sıklıkla kullanılan ürünlerin de helalliklerini tartışmaya açması, dünya üzerindeki 1.7 milyar Müslüman’ın helal ve temiz ürünleri kullanması açısından büyük önem taşımaktadır.

Helal gıda sektörü helal ve temiz ürün ihtiyacına binaen gün geçtikçe büyümektedir. Bu büyümenin ve yayılmanın fıkhi ve bilimsel araştırmalarla birlikte gerçekleşmesi gerekmektedir.

Bunun için araştırmalar, sempozyumlar ve kongreler aracılığı ile oluşturulan ve bu ürünlerin gereksinimlerine uygun, gelişmiş bir fıkhi birikime ihtiyaç duyulmaktadır. Bu sempozyum ilgili birikimin oluşmasına, günümüz Müslümanlarının helal ürün standartlarının belirlenmesine ve helal belgelendirme süreçlerinin düzenlenmesine katkıda bulunacaktır.”

Sempozyumda Kur’an ve sünnete göre helal-haram standardı, gıda üretiminde helal niteliğinin gerçekleştirme yolları, emülsiyon, jelatin, alkol, bazı tatlandırıcılar gibi gıda katkı maddelerinin fıkhi hükmü, genetiği değiştirilmiş ürünleri üretme ve tüketmenin dinî boyutu, Müslüman olmayanların kestikleri hayvanların hükmü, hayvan kesiminde bescimenin önemi, helal belgelendirme süreci, helal gıda ürünlerinin başarısına etki eden faktörler, helal gıda güvencesinin önemi, helal ürün ekonomisinin sorunları, helal gıda ürünlerinin reklam ve tanıtımında güvenilirlik kuralları gibi konular ele alınacak.

1. Böyle bir sempozyum düzenlenmesinin altında yatan temel dinî sebep nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Güncel meselelerle ilgili uluslararası kongre ve sempozyum düzenlemek fıkıh ilminde yeni bir gelişme midir?

.....

.....

.....

.....

3. Başka hangi konularda fıkıh ilmî alanına giren ilmî kongre ve toplantılar düzenlenmektedir?

.....

.....

.....

.....

Kazanım: Fıkhi mirasımızdaki ilkelerle güncel meselelerin çözülebileceğini kavrar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de iktisat ve fıkıh konulu bir röportaj haberi yer almaktadır.
3. Öğrencilerden verilen haberi dikkatli bir biçimde okumaları istenir.
4. Ardından öğrencilere bu röportaj çerçevesinde sorulan üç soruyu yazılı şekilde yorumlamaları iletilir.
5. Öğrencilerin yapacakları yazılı yorumlarla birlikte etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki röportajı okuyarak soruları cevaplayınız.

FIKİH KONUŞUYORUZ

...
Bazı âlimlerin “İctihat kapısı kapanmıştır!” şeklindeki kabulü fıkıhın günümüz ihtiyaçları karşısında gelişiminin engellenmesi anlamına gelmez mi?

... Açacak olursak biraz, fıkıh usulü konusunda ne söylersen söyle, hepsi söylenmiştir. Hatta Hicri 2.-3. asırda bile söylenenlerin hepsi bitmiştir. O kadar çok çalışma yapılmıştır ki âlimler tarafından, fıkıh usulü konusunda konuşulmadık bir konu bırakılmamıştır. Bu konu için İmam Gazali'nin el-Mustasfâ'sına bakın, hayret edersiniz ve dersiniz ki bu kadar uzun bir usul çalışması olur mu? Söylenmedik bir konu yoktur kısacası. Dolayısıyla fıkıh usulü konusunda söylenilecek bir şey olmadığını düşünüyorum ben. Ancak fıkıh usulü nasıl kolay yolla anlatılabilir, nasıl yeni bir şekilde anlatılabilir diye üzerine konuşulabilir. Bunun dışında ekleyeceğimiz bir şey yoktur. Gelelim fıkıhın fûrû konusuna yani o usulü kullanarak, hüküm çıkarma meselesine. İşte bu kapı kapalı değildir. Ve günümüz meselelerini hallederken, içtihat verme kapısı kapalı olsaydı İbn-i Âbidîn'in konuşamaması ve sigorta konusunda fetva vermemesi gerekirdi. Demek ki fıkıhın fûrû konusunda, fetva verme konusunda kapı kapalı değildir.

Fıkhi mezheplerin ticaret konusundaki hükümleri günümüz dünyasının ticari faaliyetlerine cevap verebilecek nitelikte midir? Ortaya çıkan yeni gelişmelere cevap verecek hükümler mevcut mudur?

Şimdi biz fıkıhta ticarete “muamelat” diyoruz. Muamelat konusunda o kadar müthiş ilkeler ortaya koymuşlardır ki bunlar şaşılacak düzeydedir. Ve o ilkeleri hakkıyla öğrenmeden fıkıh içindeki muamelat konularını kavramanın imkânı yoktur. Fıkıhçıların (mezheplerin) ortaya koyduğu iktisadi ve ticari ilkelere şaşırsınız ve hayran kalırsınız.

Prof. Dr. Orhan ÇEKER

Özel Röportaj

O ilkeleri düşündüğümüz zaman fazlasıyla yeteceği kanaatindeyim. Yetmez diyenler olursa bilin ki o ilkeleri henüz okumuş ya da kavramış değildir. Tekrar söylüyorum fıkıh ince anlayıştır. O ince anlayışı göremiyorsan olmaz. Şöyle bir örnek vereyim bu soruda, çokça sorulan bir promosyon meselesi vardır. Memur maaşlarının bankalardan alınması neticesinde bankaların geçtiği belli bir ödenek vardır. Bu konu için şöyle diyorum ben: Maaşı veren kurum ile promosyonu veren kurum aynı çatıda birleşiyorsa bunu biz ayrı muamele değil, maaşa zam sayıyoruz. Ama çatıda birleşmiyor aynı kurum değilse biz buna caiz değildir diyoruz. Bir akitte tarafın birisi bir bedel verir, karşı taraf başka bir bedel verir. Karşılıklı verirler. İki bedel bir tarafta birleşmez. Buradaki inceliği anlayabilmemiz gerekiyor işte. Promosyonu veren kim? Banka. Hizmeti veren kim? Banka. İşte bu muamelata ters bir durumdur. Bu inceliği görmezseniz hem yanılırsınız hem de konuyu anlamamış olursunuz. Bunu fıkıhçıların en eski metinlerinde satır aralarında söyledikleri ilkelere göre söylüyorum. Fıkıhçıların ticari görüşlerini okumuş olanlar, bu ilkeleri anlayamazlar. Geçmişte çok emek verdiğimiz için, o ilkeleri toplu düşünebiliyoruz. O ilkeler gerçekten muazzam ilkelerdir. Yani toparlarsak, fıkıhçıları gerçekten hakkını vererek okuduğumuz zaman, zamanımızın ticari meselelerine çok rahat cevap verebildiğini görüyoruz...

1. Bankaların verdiği promosyon işlemi için hangi referansa dayanılarak çözüm üretilmiştir?

.....

.....

.....

.....

2. Fıkıh ilminin geliştirdiği ilkelerle güncel meseleler çözüme kavuşturulabilir mi?

.....

.....

.....

.....

3. Fıkıh ilminin ilkeleriyle ilgili bilgi sahibi olmak için neler yapmak gerekir?

.....

.....

.....

.....

Kazanım: Fıkhi mirasımızdaki ilkelerle güncel meselelerin çözülebileceğini kavrar.

Süreç

1. Ek-1'deki etkinlik öğrenci sayısı kadar çoğaltılarak dağıtılır.
2. Ek-1'de fıkıh ilminin yapısıyla ilgili bir metin verilmiş ve metinden hareketle sorular hazırlanmıştır.
3. Öğrencilerden verilen metni dikkatli bir biçimde okumaları istenir.
4. Üç soruyu dikkatlice okumaları ve özgün bir şekilde cevaplamaları öğrencilere iletilir.
5. Öğrencilerin sorulara verecekleri yazılı cevaplarla birlikte etkinlik sona ermektedir.

Değerlendirme

Soru ve cevaplarla kazanımın gerçekleşip gerçekleşmediği kontrol edilir.

Aşağıdaki metinden yararlanarak soruları cevaplayınız.

Fıkıh ilminde içtihat insanın kendinden hüküm koyması değil ilahî hükmü bulup ortaya çıkarması şeklinde anlaşılır. Her müçtehidin içtihadı kendisini bağlamakla birlikte, devlet ve yetkili merciler için kanunlaştırma ve uygulanacak hukuki hükmü belirleme açısından zengin bir kaynak teşkil eder. Fıkıh kendine has bir tasnife sahiptir. Her hüküm ve uygulamada ilahî iradenin aranılıp bulunması esas olduğu ve ilk planda mükellefin tabi olacağı dinî-hukuki hükmün belirlenmesi amaç edinildiği için gelişme ve teşekkül dönemi itibarıyla fıkıh ilmi nazariyeler ve kapsamı geniş normlar üzerine bina edilmemiş bu ilimde her meselenin ayrı olarak ele alınıp hükme bağlanması yolu (kazuistik, meseleci metot) tercih edilmiştir. Bu özellik fıkıhın kuralcı ve dogmatik bir yapı kazanmasını önlemiş, farklı şart ve çevrelere göre farklı hüküm ve çözümler üretilebilmesine imkân vermiştir. Bununla birlikte meseleci bir metotla tedvin edilen fıkıh literatüründe benzer hukuki mesele ve hükümlere ortak açıklama getirildiği, varılan çözümlerin hukuki tahlili yapıldığı ve hukukî hükümlerin nazari ve doktriner tartışmasına girildiği için fer'î mesele ve hükümlerden fıkıhın çeşitli alt dallarıyla ilgili genel hükümleri ve nazariyeleri çıkarmak da mümkündür. Nitekim özellikle XX. yüzyılda bu metotla kaleme alınan eserlerin sayısı bir hayli artmıştır. Toplum hayatının bir kısım ilişkilerini de düzenleyen fıkıhın, değişmez ilahî hükümlerle değişen toplum şartları arasında bağ kurmaya ve yeni meseleleri bu çerçevede çözümlmeye imkân vermiş olmasının temelinde, her mesele için bağlayıcı bir hüküm koymak yerine -bunlar oldukça azdır- geniş çerçeveli hükümler getirip zaruret ve kamu yararına riayet edilmesine fırsat vermiş ve içtihadı geniş bir alan bırakmış olması yatmaktadır.

1. Fıkıh ilmine dinamik bir yapı kazandıran yöntem nedir? Açıklayınız.

.....

.....

.....

.....

2. Fıkıh ilminin güncel meseleleri çözebilmesini sağlayan özellikleri nelerdir?

.....

.....

.....

.....

3. Pandemi döneminde cemaatle namaz kılarken kişilerin birbirinden uzaklaşması fetvası fıkıh ilminin hangi özelliğine dayandırılabilir?

.....

.....

.....

.....